

УДК 355.321
Раджапакса Й.К.

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

Рекомендації щодо підвищення ефективності застосування сил (військ) військово-морських сил під час виконання завдань захисту економічної діяльності держави на морі

Рекомендации по повышению эффективности применения сил (войск) военно-морских сил во время выполнения задач по защите экономической деятельности государства на море

The recommendations for increase of efficiency of the Navy forces (troops) employment during tasks implementation for protection of state economic activity at sea

Резюме. У статті проведено аналіз результатів розрахунків ефективності застосування сил (військ) військово-морських сил під час виконання завдань захисту економічної діяльності держави на морі з використанням запропонованого автором методичного апарату, запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності застосування сил (військ) військово-морських сил під час виконання завдань захисту економічної діяльності держави на морі.

Ключові слова: ефективність застосування сил (військ), напрямки підвищення ефективності, способи застосування сил (військ), рекомендації щодо підвищення ефективності застосування сил (військ).

Резюме. В статье проведен анализ результатов расчетов эффективности применения сил (войск) военно-морских сил во время выполнения задач по защите экономической деятельности государства на море с использованием предложенного автором методического аппарата, предложены рекомендации по повышению эффективности применения сил (войск) военно-морских сил во время выполнения задач по защите экономической деятельности государства на море.

Ключевые слова: эффективность применения сил (войск), направления повышения эффективности, способы применения сил (войск), рекомендации по повышению эффективности применения сил (войск).

Resume. In the article is conducted the analysis of efficiency calculations results of Navy forces (troops) employment during tasks implementation for protection of state economic activity at sea with the use of the methodical apparatus offered an author, are given the recommendations for increase of efficiency of Navy forces (troops) employment during tasks implementation for protection of state economic activity at sea.

Keywords: Forces (troops) employment efficiency, directions of increasing of efficiency, military methods (ways) of forces (troops) employment, recommendations for increasing of efficiency of forces (troops) employment.

Постановка проблеми. Зростання ролі економічної діяльності держави на морі для забезпечення поступального розвитку Демократичної Соціалістичної Республіки Шрі-Ланка обумовило необхідність підвищення ефективності захисту цієї діяльності від морського піратства та дій інших незаконних збройних формувань [1]. Водночас, пошук шляхів покращання діяльності Військово-Морських Сил Шрі-Ланки щодо захисту економічної діяльності держави на морі потребує

визначення напрямків підвищення ефективності дій сил на підставі проведеного оцінювання ефективності їх застосування і вироблення відповідних рекомендацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення ефективності застосування сил (військ) військово-морських сил (далі – ВМС) під час виконання завдань захисту економічної діяльності держави на морі розглядалися у працях багатьох авторів [2-7]. Проте, у деяких з них на підставі відповідних

завдань ВМС щодо захисту економічної діяльності держави на морі акцентувалась увага на проблемних питаннях застосування сил [2-4], а у працях [5-7] та інших опрацьованих джерелах – напрями підвищення ефективності дій сил визначались на підставі досвіду їх застосування, але без використання відповідного методичного апарату оцінювання ефективності дій сил. Таким чином, як свідчить аналіз доступних джерел визначення напрямків та обґрунтування рекомендацій щодо підвищення ефективності застосування сил (військ) ВМС під час виконання завдань захисту економічної діяльності держави на морі, яке б здійснювалося на підставі оцінювання ефективності дій сил існуючими та запропонованими (удосконаленими) способами з використанням відповідного методичного апарату, раніше не розглядалось.

Мета статті. На підставі аналізу результатів розрахунків ефективності

застосування сил (військ) військово-морських сил під час виконання завдань захисту економічної діяльності держави на морі визначити напрями та розробити відповідні рекомендації щодо підвищення ефективності застосування сил (військ) військово-морських сил під час виконання вказаних завдань.

Виклад основного матеріалу. У ході попередніх досліджень [7-8] було розглянуто досвід та існуючі способи застосування кораблів, катерів та підрозділів ВМС Шрі-Ланки під час захисту економічної діяльності держави на морі, проведено відповідні розрахунки та запропоновано методичний апарат оцінювання ефективності застосування сил (військ) під час виконання вказаних завдань. Структурно-логічну схему вирішення завдання надання обґрунтованих рекомендацій для підвищення ефективності застосування сил (військ) з метою захисту економічної діяльності на морі представлено на рис. 1.

Рис. 1.

Оцінювання ефективності застосування сил (військ) ВМС під час захисту економічної діяльності держави на морі здійснювалось за трьома основними завданнями застосування сил, які передбачають захист тих видів морської

економічної (господарської) діяльності, що є найбільш вагомими в даних умовах і на перспективу для економіки держави (табл. 1).

N з/п	ЗАВДАННЯ
1	Захист перевезень, що здійснюються контейнеровозами як в інтересах безпосередньо економіки держави, так і транзитних вантажів, дохід від яких відбувається завдяки організації і здійсненню їх перевалки в портах держави, під час руху контейнеровозів на маршрутах їх підходу до портів, у межах територіального моря держави та прилягаючих акваторіях виключної (морської) економічної зони, на якірних стоянках поблизу портів.
2	Захист перевезень нафти та нафтопродуктів, що використовуються державою для внутрішнього користування, у першу чергу, танкерів, що слідує через територіальне море держави і за маршрутами в межах прилягаючих до нього акваторій виключної (морської) економічної зони, на якірних стоянках поблизу портів і місць розвантаження, а також безпосередньо в місцях їх розвантаження та елементів відповідного устаткування (трубопроводів та ін.), що розміщуються у морській прибережній акваторії та виходять на узбережжя.
3	Контроль здійснення рибальства у територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні держави, що передбачає недопущення незаконного вилову риби та використання районів рибальства незаконними збройними формуваннями у якості вихідних районів для здійснення нападів на судна з важливими вантажами, інші судна, у тому числі й ті, що знаходяться на якірних стоянках поблизу портів, а також здійснення цілеспрямованого пошуку і знищення незаконних збройних формувань, що використовують морські плавзасоби (малорозмірні судна, катери) для здійснення протизаконних дій у межах зон відповідальності відповідних регіональних морських командувань.

Для оцінювання ефективності застосування сил у якості *вихідних даних* було прийнято:

- реальний склад та можливості кораблів, катерів та підрозділів західного військово-морського регіонального командування ВМС Шрі-Ланки, існуючі способи їх дій;

- фактичні дані щодо кількості та порядку функціонування основних об'єктів захисту, зокрема, контейнеровозів, танкерів, рибальських суден; ймовірний склад та можливості незаконних збройних формувань, які можуть протидіяти економічній діяльності на морі;

- фактичні фізико-географічні умови районів дій сил.

За підсумками оцінювання ефективності застосування сил існуючими способами, які передбачали патрулювання визначеного наряду кораблів, катерів і підрозділів у визначених районах та, за потреби, безпосередню охорону суден на маршруті руху до порту чи під час їх розвантаження, було виявлено, що ймовірність виявлення надводних малорозмірних цілей є достатньою, проте найбільш складним є ідентифікація виявлених цілей з метою встановлення їх належності до об'єктів виробничої діяльності чи незаконних збройних формувань. У роботі [7] запропоновано сукупність показників та математичні

залежності, які були опрацьовані з використанням сучасних методів та підходів, наведених у низці наукових трудів та публікацій, зокрема, в працях [9-12]. При цьому було визначено, що ступінь захищеності морської економічної діяльності держави застосуванням сил (військ) ВМС за визначеними трьома завданнями у зазначених вище районах склав 0,51, тобто лише 51% від обсягів морської економічної діяльності, вираженій у її відносній вартості, виявились захищеними від діяльності незаконних збройних формувань. Було визначено, що такий рівень виконання завдань не задовольняє вимогам, що висунуті керівництвом.

Аналіз недоліків існуючих способів показав, що основними з них є: недосконалий розподіл сил за районами дій, не передбачення можливості гнучкої зміни районів дій сил з урахуванням змін в обстановці (у разі виявлення загроз дій протидіючої сторони) та залучення сил, що діють у суміжних районах, до спільних дій та ін.

На підставі аналізу зазначених недоліків було визначено *напрями підвищення ефективності* застосування сил, зокрема:

- розроблення нових (удосконалення існуючих) способів дій, яким не притаманні наведені вище недоліки;

- більш раціональне використання існуючого складу кораблів та катерів з урахуванням ступеню їх використання за даних умов обстановки;

- розвиток можливостей сил, що залучаються до виконання завдань захисту економічної діяльності на морі, з урахуванням уже прийнятих рішень щодо оснащення ВМС новими зразками озброєння і військової техніки, та розроблення нових (удосконалення існуючих) способів дій, які б враховували перспективний наряд сил.

Також було визначено, що перспективними шляхами підвищення ефективності застосування сил є створення єдиної системи висвітлення обстановки у районах економічної діяльності держави на морі, яка б передбачала надходження інформації про надводні цілі від взаємодіючих багатонаціональних корабельних груп, що діють у прилеглих зонах, від сил та засобів суміжних держав, інших відомств Шрі-Ланки та інших видів її збройних сил, а також створення і постійне оновлення відповідних баз даних та покращення підготовки особового складу пунктів управління, залучених до управління силами у ході виконання завдань із захисту економічної діяльності на морі.

З використанням методики відбору (обрання) та формування нових способів та на підставі узагальненого досвіду дій сил (військ) для виконання визначених завдань захисту економічної діяльності держави на морі було сформовано *варіанти удосконалених способів застосування сил (військ) ВМС* для виконання кожного із завдань. Передбачено дві групи способів:

- перша група – для виконання усіх трьох видів завдань існуючим на сьогодні складом сил, тобто, без його зміни;

- друга група – для виконання усіх трьох видів завдань перспективним складом сил, що передбачає надходження на озброєння і використання нових зразків озброєння і військової техніки, перш за все, корабельних вертольотів для оснащення патрульних кораблів та безпілотних літальних апаратів.

Для виконання завдань захисту економічної діяльності на морі існуючим складом сил передбачено удосконалени способи застосування сил (військ) ВМС, які спрямовані на зниження впливу існуючих недоліків і більш раціональне використання можливостей сил (військ) ВМС, що залучаються до таких дій. Усі з запропонованих (удосконалених) способів застосування сил (військ) передбачають поділ усього району виконання завдань на три зони:

ближню, середню і дальню, в яких сили розподілені в залежності від їх маневрених можливостей, морехідних якостей кораблів (катерів) і автономності дій, а також з урахуванням необхідності раціональної витрати пального і часу на переходи у райони дій. Для безпосереднього захисту контейнеровозів, та інших суден з важливими вантажами, танкерів і елементів розвантажувального устаткування силами використовується об'єктовий спосіб здійснення їх захисту.

Окрім того, у випадку виявлення загрози нападу незаконних збройних формувань, що діють з використанням морських плавзасобів (малорозмірних суден і катерів), та з метою підвищення ефективності дій сил, збільшення їх можливостей за рахунок залучення сил, що діють в суміжних районах, і зосередження зусиль безпосередньо на допошуці та знищенні морських груп незаконних збройних формувань, передбачено застосування сил з використанням секторного поділу морських акваторій відповідно до напрямків загроз, що можуть поширюватись з більш мористих районів до районів концентрації судноплавства і підхідних шляхів до морського порту, його зовнішнього рейду і якірних стоянок. Тобто, у межах зон сили діють у визначених в їх межах районах, окремі заходи виконуються *об'єктовим* способом, а у випадку виявлення загроз сили діють за *секторним* способом. При цьому сили можуть діяти у районах зі зміненими межами та з веденням спільних дій, гнучко реагуючи на зміни обстановки і з урахуванням можливих чи виявлених районів застосування незаконних збройних формувань, що діють з використанням морських плавзасобів (малорозмірних суден і катерів). Таким чином, застосування кораблів і катерів зі складу сил регіонального військово-морського командування ВМС здійснюється з використанням зонально-об'єктово-секторного способу.

За результатами оцінювання ефективності застосування сил (військ) удосконаленими способами [7, 8] було визначено, що ступінь захищеності морської економічної діяльності держави застосуванням сил (військ) ВМС зріс до 0,59 (у випадку використання наявних в теперішній час сил і засобів) та 0,64 (у випадку використання перспективного складу сил). Таким чином, з використанням удосконалених способів дій сил та з урахуванням взятих для моделювання вихідних даних обстановки і прийнятих оперативного-тактичних обмежень і припущень прогнозована ефективність виконання завдань може зрости на 18-28 %.

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

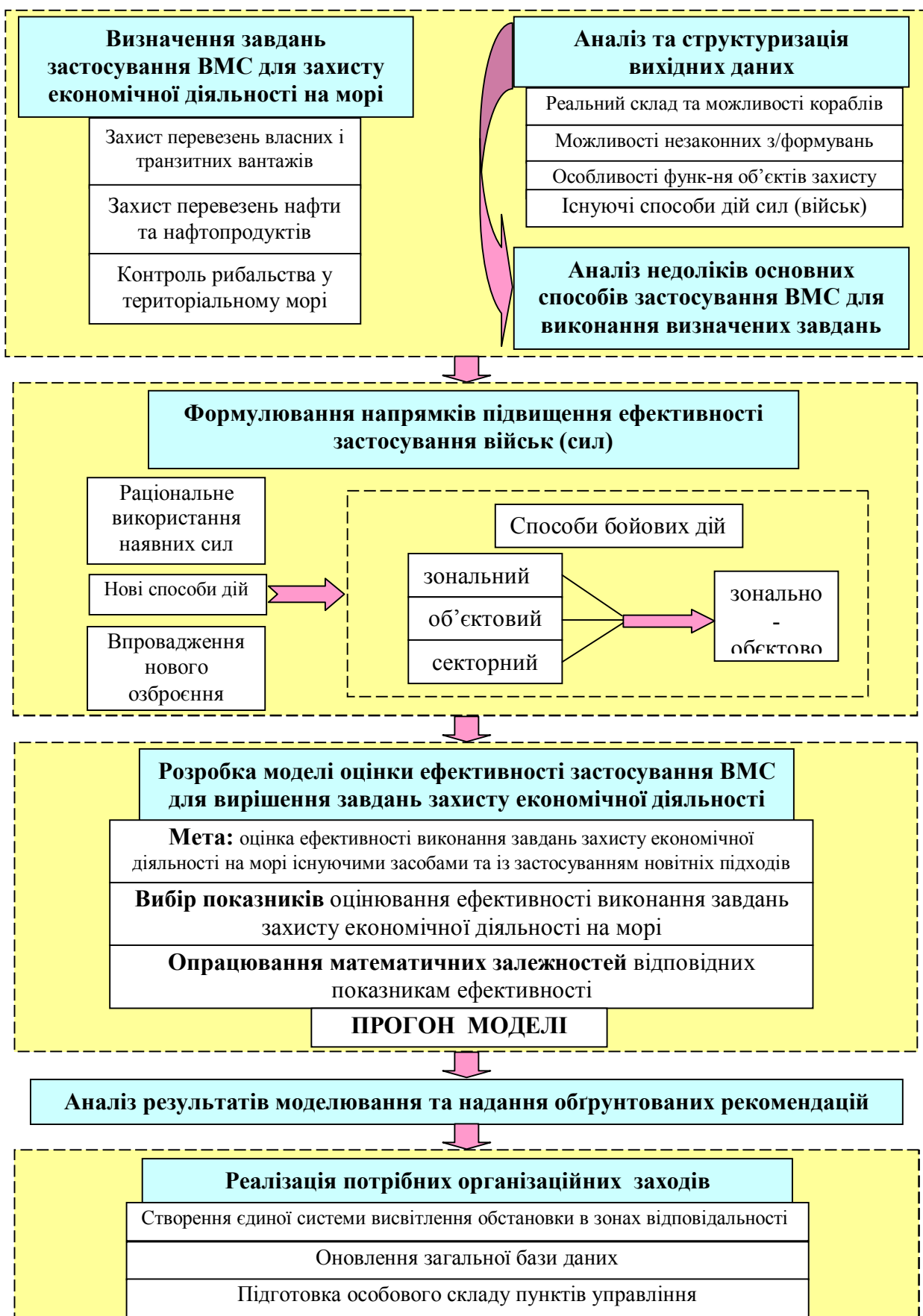

Рис. 2.

Враховуючи викладене вище можна деталізувати структурно-логічну схему вирішення завдання надання обґрунтованих рекомендацій для підвищення ефективності застосування сил (військ) із метою захисту економічної діяльності на морі, як показано на рис. 2.

Аналіз результатів оцінювання ефективності застосування сил (військ) під час виконання завдань із захисту економічної діяльності на морі з урахуванням визначених напрямів підвищення ефективності дій сил дозволив сформулювати *обґрунтовані рекомендації*.

По-перше, для підвищення ефективності застосування сил (військ) ВМС під час виконання завдань захисту морської економічної діяльності держави передбачається внесення змін у розподіл сил за завданнями та використання удосконалених способів застосування сил, зокрема: під час виконання усіх типів завдань у межах даної зони відповідальності регіонального військово-морського командування передбачити поділ усього району виконання завдань на три зони (ближню, середню, дальню) з відповідно визначеними їх межами; для безпосереднього захисту контейнеровозів та інших суден з важливими вантажами під час переходу до порту, танкерів під час їх розвантаження і елементів розвантажувального устаткування застосування сил – здійснювати об'єктовим способом; у випадку виявлення загрози нападу незаконних збройних формувань, що діють з використанням морських плавзасобів (малорозмірних суден і катерів), та з метою підвищення ефективності дій сил, збільшення їх можливостей за рахунок залучення сил, що діють у суміжних районах, і зосередження зусиль безпосередньо на допошуці та знищенні морських груп НЗФ, передбачити застосування сил з використанням секторного поділу морських акваторій відповідно до напрямків загроз, що можуть поширюватись із більш мористих районів до районів концентрації судноплавства і підхідних шляхів до морського порту, його зовнішнього рейду та якірних стоянок.

По-друге, для підвищення ефективності виконання завдань захисту економічної діяльності на морі з урахуванням перспективного складу сил на прогнозований період розвитку ВМС передбачити удосконалени (перспективні) способи застосування сил. Зазначені способи передбачають використання запропонованого вище поділу всього району виконання завдань на три зони, застосування сил

об'єктовим способом для безпосереднього захисту важливих об'єктів, дії за секторним способом у разі виявлення загроз дій малорозмірних морських плавзасобів (катерів) з групами незаконних збройних формувань, а також спільне застосування у відповідних зонах і секторах визначеного наряду сил із корабельними вертольотами і безпілотними літальними апаратами, що здійснюють виявлення (пошук, допошук) надводних цілей та маневрують із використанням відповідних тактичних прийомів.

По-третє, для підвищення ефективності застосування сил (військ) ВМС під час виконання завдань захисту морської економічної діяльності держави передбачити: розвиток можливостей сил за рахунок прийняття на озброєння у середньостроковій та довгостроковій перспективі нових носіїв та надання переваги створенню комплексної системи висвітлення обстановки і використанню у якості її передових елементів безпілотних літальних апаратів та всепогодних безекіпажних надводних і підводних роботизованих систем; удосконалення порядку взаємодії сил під час виконання даних завдань, а також взаємодії з силами інших видів збройних сил, інших держав і угруповань багатонаціональних сил, що діють у прилеглих зонах; удосконалення функціонування систем управління і всебічного забезпечення сил, підготовки особового складу до виконання завдань із захисту економічної діяльності держави на морі.

Висновки

1. На підставі аналізу результатів розрахунків ефективності дій сил (військ) ВМС під час виконання завдань із захисту економічної діяльності держави на морі існуючими способами визначено напрями підвищення ефективності застосування сил, зокрема, щодо удосконалення способів дій сил.

2. З використанням запропонованого методичного апарату та проведених розрахунків ефективності розроблено та обґрунтовано рекомендації щодо підвищення ефективності застосування сил (військ) ВМС під час виконання завдань із захисту економічної діяльності держави на морі. Запропоновано більш раціональний поділ усієї зони відповідальності регіонального військово-морського командування на зони, райони та сектори та більш гнучкий порядок дій сил у випадку виникнення загроз застосування незаконних збройних формувань по об'єктах, що охороняються.

У подальших дослідженнях зусилля доцільно зосередити на питаннях підвищення

ефективності застосування сил (військ) ВМС під час виконання завдань із захисту економічної діяльності держави на морі за рахунок удосконалення системи управління силами та створення єдиної системи висвітлення обстановки у районах виробничої діяльності на морі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Mahinda Chintana. Vision for the Future, 2010. – 104 p.
2. Luke I. Naval Operations in Peactime // Naval War College Review. – 2013, spring. – Volume 66, number 2. – P. 11-26.
3. Абрамов М.Л. Военно-морская деятельность: ключевые проблемы развития // Морской сборник. – 2007. – № 2. – С. 3-8.
4. Дорогин В.Ф. Морская деятельность и геоэкономическое возрождение России // Военная мысль. – 2003. - №8. – С.3-10.
5. Яким'як С.В. Тенденції розвитку міжнародного тероризму та можливі шляхи підвищення ефективності протидії тероризму на морі/ Матеріали міжгалузевої науково-практичної конференції «Застосування військово-морських сил у боротьбі з тероризмом на морі: завдання, можливості, способи дій», 25 травня 2006 року, Національна академія оборони України. – Київ, 2006. – С. 54-58.
6. Римарь Р. Роль Військово-Морських Сил Збройних Сил України у захисті економічної діяльності держави на морі // Чорноморська безпека. – 2012. - № 3. – С. 12-14.
7. Раджапакса Й.К. Проблемні питання та напрямки підвищення ефективності застосування Військово-Морських Сил під час виконання завдань із захисту економічної діяльності держави на морі / Морська стратегія держави та місце і роль Військово-Морських Сил Збройних Сил України в її реалізації: матеріали науково-практичної конференції, 19 грудня 2012. – Київ: Національний університет оборони України, 2013. – С. 152-158.
8. Раджапакса Й.К. Удосконалення методичного апарату оцінювання ефективності застосування сил (військ) Військово-Морських Сил під час виконання завдань захисту економічної діяльності держави на морі // Збірник наукових праць Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського «Труди університету». – 2013. – №1(121). – С. 121-129.
9. Загорка О.М., Мосов С.П., Сбітнев А.І., Стужук П.І. Елементи дослідження складних систем військового призначення. – К.: НАОУ, 2005. – 100 с.
10. Барабаш Ю.Л. Основи теорії оцінювання ефективності складних систем (Методологія військово-наукових досліджень). Навчальний посібник. – К.: Національна академія оборони України, 1999. – 40 с.
11. Захаров И.Г., Постонен С.И., Романьков В.И. Теория проектирования надводных кораблей. – Санкт-Петербург: Военно-Морская Академия им. Н.Г. Кузнецова, 1997. – 678 с.
12. Волгин Н.С. Исследование операций. Часть 2. – Санкт-Петербург: Военно-морская академия им. Н.Г. Кузнецова, 1999. – 354 с.